

Valle, Lorca i el cinema

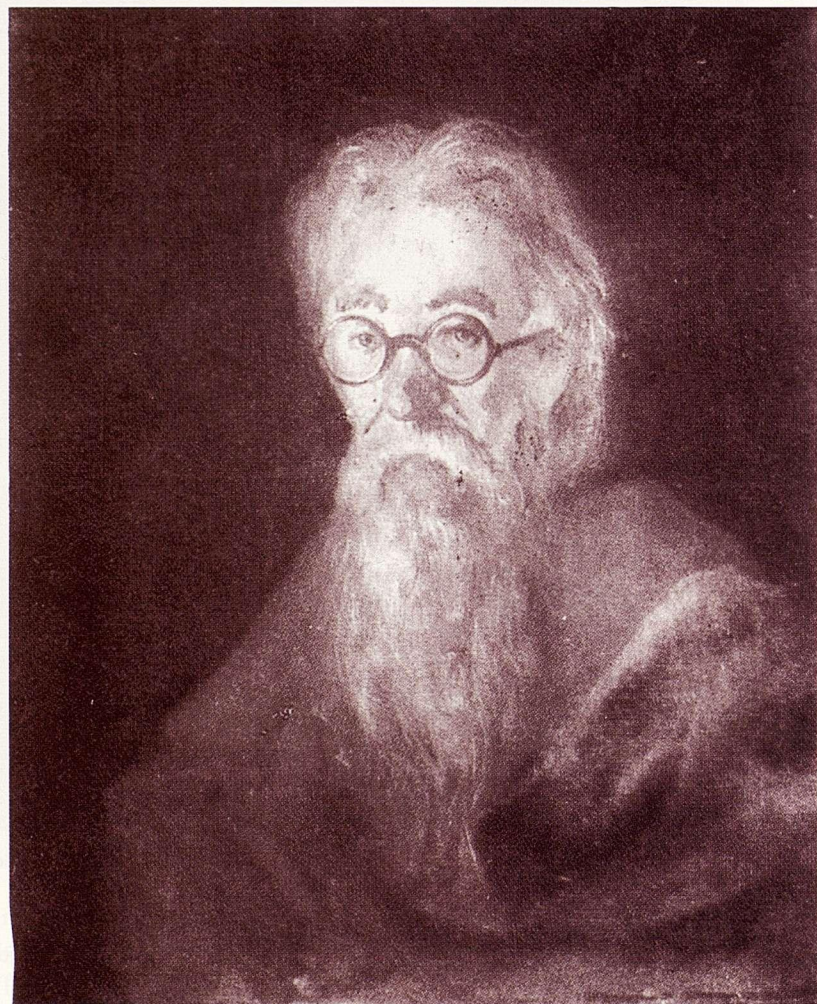
Francesc Rotger

Aquestes darreres setmanes, l'Auditori de Palma programava dues peces de dos clàssics del teatre espanyol d'aquest segle: *La hija del capitán*, de Ramón del Valle-Inclán, a càrrec de la companyia castellana (de Valladolid), "La Quimera de Plástico" i *La casa de Bernarda Alba*, de Federico García Lorca, en versió del Teatro Nacional

va posar en escena per primera vegada *Luces de bohemia*, trenta anys després de la mort del seu creador). La segona, ben al contrari, és un dels textos més coneguts de Lorca, s'ha representat una i altra vegada i fins i tot ha estat objecte, com a mínim, d'una adaptació cinematogràfica, bàsicament una filmació de la versió que va dirigir als escenaris, José Carlos Plaza.

Bernarda Alba, *Bodas de sangre*); també a la seva biografia, encara que sembla que sense massa encert. Pel que fa a Valle, no tenc notícies que la seva vida hagi estat filmada, i això que el personatge era tan singular, tan genial, tan irrepensible com la seva literatura. Sí que s'han fet pel·lícules inspirades en els seus textos, crec que tampoc no moltes: ara mateix record *Divinas palabras* (no fa molt també adaptada a l'òpera), *Luces de bohemia* (manifestament inferior a l'original) i unes *Sonatas* de Juan Antonio Bardem, és clar que inviàbles: era impossible que un Paco Rabal encara jovenet es pogués assemblar, ni de lluny, al Marqués de Bradomín.

El cinema en llengua anglesa ha sabut treure el suc dels seus clàssics: quan ja han adaptat diverses vegades les obres de Shakespeare, s'han apropiat fins i tot a la seva vida, amb aquesta meravella que és *Shakespeare in love*, un esplèndid cant d'amor als escenaris. Els clàssics espanyols, també els d'aquest segle, tenc la impressió que encara esperen que el cinema els descobreixi: *Romance de lobos*, pos per cas, seria una gran pel·lícula (i cara) en segons quines mans. □

de Cuba. La primera, una obra que no figura entre les més conegudes del seu autor, que d'altra banda, així i tot la genialitat indiscutible de la seva producció, sol ser molt poc escenificat (en el seu temps el consideraven irrepresentable, i no fou fins el 1966 qual el col·lectiu Akelarre, de Bilbao,

Hí ha un cert paral·lelisme entre Lorca i Valle, morts el mateix any lamentable (1936) i tots dos renovadors, cadascú amb el seu estil, d'uns escenaris espanyols en bona part moficats en el seu temps. El cinema s'ha apropiat no tan sols a les produccions literàries de Lorca (la mateixa

L'oncle Dimitri a l'ombra de l'O.K. Corral

Toni Roca

Sempre a flor de pell, a flor de flor que surt esponerosa a la matinada d'un mes d'abril/maig qualsevol, la cançó o la tonada (sempre en la veu incontinguda però el perfil austere i serè d'un paisatge impredecible i reproduït seqüència rere seqüència. Tot això i més. Tot això i encara més. Perquè a l'hora i a la influència definitiva dels centenaris (el 1999, a dos pams del ja una mica insoporable 2000) on els noms i els llinatges fan un ample desplegament, el nom i la presència viva i persistent d'un compositor impresionant, Dimitri Tiomkim no desmereix d'altres que el fan costat amb tot el seu prestigi immens; Humphrey Bogart, Fred Astaire, Alfred Hitchcock, James Cagney, Charles Laughton... Tots morts i centenaris.

Des d'aquells temps que els cursis (jo, per exemple, sense anar més lluny però tampoc més a prop) qualificarien de mític o irrepensible, la música d'aquest senyor d'origen polonès acompanyaren i donaren entitat, vigor i una

mica de clemència (o de misericòrdia) a unes primeres experiències i sensacions cinematogràfiques d'alt voltatge eròtic, però alhora sensual i emotiu. Tiomkim, l'oncle Dimitri, aquella tan meravellosa música seva, fou inesgotable dona de fidelíssim pentagrama a tantes i tantes complicitats conjugals que són al cap i a la fi la verdadera raó de ser d'això que hem donat en anomenar cinematògraf. *Casablanca*, *Cantando bajo la lluvia*, *La diligencia*, *Raíces profundas*, *La nave de los condenados*, *Lo que el viento se llevó...* són les cartes, algunes cartes, de noblesa d'aquella caravana de records de primeres pel·lícules que el cronista (un humil servidor) va poder il·luminar allarg d'uns temps d'adolescència pura.

La música de Dimitri Tiomkim impregnava amb precisió i detall totes i cada una de les escenes, de les seqüències del film on el seu instint musical tant determinant hi era present. Un toc exacte, un colp de nota, una vibració interior/exterior, anunciava, pre-anunciava, el to o la intensitat,

de l'escena que a continuació apareixia davant la nítida mirada de l'espectador, del cinèfil irredueble. Acords i ressonàncies musicals de pentagrama viu que el mestre de sempre sabia moure com un expert jugador d'escacs... o de pòquer. A la vegada, però, dotat de sentiments que explotava la densitat psicològica dels personatges a tractar, de la història a contar. Música, banda sonora que subratllava molt sovint la protagonista principal de la pel·lícula, exemples?, molts i variats. Tots representatius, *Solo ante el peligro*, *El último tren de Gunn-Hill*, *Fort bravo*, *El tren de las 3,10*. I de manera molt especial i concreta, molt personal (el meu cor és així), *Duelo de titanes*, un excel·lent, un western amb un repart de luxe, esplendor i glamour anys cinquanta: Kirk Douglas, Burt Lancaster, Jo van Fleet, Rhonda Fleming, John Ireland. Les lluites tremendes entre els germans Earp, recolzat per un sempre malaltís Doc Holliday contra la banda dels Clanton, també germans però facinerosos, era veritat no només per la impecable *mise en scene* d'aquell gran director que fou John Sturges, sinó també per la banda sonora de Dimitri Tiomkim. I la veu, cal no oblidar-ho, generosa, de Framkie Laine.

P. D. Però el festival de les celebracions diu també altres coses; 1999 i els 60 aniversari de *Lo que el viento se llevó*, *La regla de juego*, de Jean Renoir, de William Wyler, *La diligencia*, de John Ford, *Tierra de audaces*, de Henry King, *Union Pacific* de Cecil B. de Mille. I 30 del naixement de l'anomenada *nouvelle vague*. ¡Ah!, el 1939 arribaren al món Francis Ford Coppola, Volker Schlöndorff i Peter Bogdanovich. A tots, a totes, molts anys i bons. □

